

Dr. Képiró Sándor nyilatkozata az ellene felhozott „háborús bűnös”-i rágalmakra.

Az Újvidéki razzia hiteles története

Avagy hogyan lettem „háborús bűnös”

Előszó

Több mint negyven év távlatából írom ezeket a sorokat, hogy a szemtanú hitelességével rögzítsem azokat az eseményeket, amelyeknek elbírálását a történelem lesz hivatva objektíven kiértékelni.

Egy bíróság már ítélkezett az alatt leírt események ügyében: a magyar vezérkar főnökségének (Vkf.) külön bírósága, amely az 1930. III. Tc. 59. I. törvénybe ütköző büntettekkel foglalkozott. Főnöke Szombathelyi Ferenc vezérezredes volt, a bíróság elnöke vitéz Náday István vezérezredes, tagjai: vitéz Németh József és vitéz Kiss János altábornagyok. Tárgyalás vezető Babos József hb. ezredes, az ügyész Gazda Imre hb. százados volt.

Egyben válaszolok Cseres Tibor 1966-ban megjelent „Hideg napok” című regényére és filmváltozatára, melyben névszerint szerepelek.

Az események:

1941-ben Bácskában erős partizán tevékenység folyt, melynek során mindkét részről súlyos veszteségek voltak. A partizánok 1942. január 6-ára nagyobb katonai akciót terveztek melynek során vissza akarták foglalni Bácskát. Súlyos harcok folytak és Fóthy cső. alezredes a Vkf. 2. nyomozó osztályhoz beosztott tiszt írásban jelentette a Vkf. főnökének, hogy a harcok során kb. 1200 ember életét vesztette.

Mivel az állapotok nem nyugodtak meg, a vezérkar főnöke az egész Bácskát hadműveleti területté nyilvánította és írásban elrendelte a „tisztogatást és megtorlást” Újvidék térségében és ezen kívül személyesen és szóban eligazította Feketehalmy-Czeidner Ferenc altábornagyot a szegedi hadtest parancsnokát. 1942. január 20-ára Újvidékre érkeztek a razziához szükséges katonai- és csendőr erők. Az egész várost kívülről a katonai erők hermetikusan lezárták, a Duna partot pedig a folyamőrök biztosították. Január 20-án este Gaál György őrgy. az újvidéki csendőriskola parancsnoka tájékoztatott a razzia lefolytatásáról. Elmondotta, hogy a razzia három napig tart és kívülről indul el a város központja felé. Az igazoltatást a csendőr járőrök végzik, akikhez megfelelő számú honvédet osztottak be lökőerőnek. A razzia tartamára ostromállapotot hirdettek, senki az utcára nem léphetett ki. Kiadtak egy hosszú névsort, akiket el kellett fogni. Ezen kívül le kellett tartóztatni minden olyan személyt is, aki kellőképpen nem tudta magát igazolni, vagy egyéb körülmények miatt gyanús volt. Az elfogottakat a honvéd kísérő járőrök a Levente otthonba kísérik, ahol egy igazoló bizottság működik, újvidéki polgárokból összeállítva.

Csendőr részről a razziában mint igazoltató, két tanszázad, az újvidéki és makói, és a szekszárdi iskolától egy szakasz vett részt. Ez rendkívül kevés volt egy ilyen nagy területre. A csendőr legénység feladata kizárólagosan az igazoltatás volt. A csendőr tisztek feladata pedig az igazoltatás ellenőrzése és a járőrök irányítása volt. A csendőrtiszt nem volt hatósági közeg, tehát nem is igazoltatható a fennálló szabályok szerint.

A razzia 1942. január 21-én kezdődött és az első két napon nem volt semmi túlkapás. Január 23-án délelőtt Feketehalmy altgy. és Grassy vörngy. parancsa alapján honvéd alakulatok gépkocsin a Levente Otthonban levő foglyokat kivitték a Duna partra, léket vágtak a Duna jegén és a kivégzetteket elúsztatták. A kivégzéseket kizárólag honvéd alakulatok hajtották végre és azon egyetlen csendőr sem volt jelen. Ez a pusztá tény.

A részemre kiosztott területen nem volt egyetlen fegyverhasználat sem, miszerint egyész újvidéki tartózkodásom alatt egy hullát sem láttam.

Ellenben, hogy a razzia során kötelességszerűen jártam el arra szolgáljon a következő eset, amelyre ma negyven év után is világosan emlékszem:

Tudomásomra jutott, hogy a Rex-szállóban ahol éppen el voltam szállásolva, egy honvéd járőr illegálisan cselekedett. Oda siettem és a szálló tulajdonosa lakásában ott találtam Tanursich szálló-tulajdonost, aki családjával együtt bundába felöltözve egy kis kézitáskával útra készen állt. A fosztogatni akaró banda vezére Pozdor zászlós volt, akit rögtön félrehívtam és megkérdeztem tőle, hogy mit jelentsen ez a helyzet, ő erre azt válaszolta: „Viszem ki őket a Duna-partra!” Mivel a Tanursich család ellen semmiféle vád nem merült fel, ezért a zászlós csak annyit mondtam, hogy takarodjanak innen, mire bandájával együtt kivonult a szállóból. Bevonulásom után jelentettem az esetet Gaál örgy.-nek, a Tanursich családnak pedig azt mondtam, hogy nézzék meg, megvan-e mindenük, vetközzenek le és nyugodtan maradjanak.

Gondolom, ha a Tanursich család bármelyik tagja valahol él (3 gyerekük volt), ezt a napot biztos nem felejtette el és emlékezni fog az eseményekre.

Ez a válaszom a „Hideg napok”-ban megjelent Pozdor zászlóssal kapcsolatban s még az, hogy Pozdor zászlóssal sem a razzia alatt, sem utólag soha semmiféle szolgálati viszonyban nem voltam. Ha már a „Hideg napok”-nál tartok, még meg kell említsem, hogy a regény 146-ik oldalán kitalált mese, mely szerint jelenlétemben a csendőr-járőr fegyvert használt. Ez annyira nem állja meg a helyét, hogy a színdarab 312. oldalán ennél a jelenetnél már fegyverhasználatról szó sincs, mert ezt a mesét már az író is soknak találta vagy talán addigra elfelejtette. Úgy látszik Pozdor zászlós szolgáltatta bosszúból ezeket az „adatokat” ellenem, mivel nam hagytam a szerencsétlen családot kifosztani és legyilkolni.

A háború kimenetele az 1943. évben egyre tragikusabb irányt vett. A magyar parlamentben kezdtek az újvidéki razziákkal foglalkozni, majd kifejezetten angol nyomásra követelték a bűnösök felelősségre vonását. Már 1942-ben megkezdődtek a kivizsgálások azzal, hogy a raziában résztvevőkre pertörést adjanak. A honvédek kivizsgálása hamarabb megtörtént és Horthy kormányzó meg is adta a pertörést a honvéd-alakulatokra. A csendőröknek a pertörést a csendőrség felügyelője Faraghó altgy., mint illetékes parancsnok készítette elő, de elkésett vele, mert időközben nagybaczoni Nagy Vilmos lett a honvédelmi miniszter és nála elakadt a csendőrök pertörése.

1943. novemberében idézést kaptam a Vkf. különbíróásától előzetes kihallgatásra Szegedre, ahol Gazda szds. és Jolsvai fhgy. hadbírók már mint gonosztevőt kezeltek. A főtárgyalás 1943. december 8-án kezdődött. Csendőrökre törvényileg az illetékes parancsnok a csendőrség felügyelője volt. Ennek dacára a vezérkari főnök teljesen törvényellenesen és önhatalmúlag a Vkf. különbíróása által vont felelősségre.

Tekintettel arra, hogy az egész razziát a honvédség rendezte és vezette le, nem merte a vezérkari főnök megtenni, hogy csak a csendőrökre háritsa a felelősséget. Ezért a kormányzónál kijárta, hogy a három legfőbb honvédségi vezetőt kivegyék a pertörlebsből és velünk együtt, mint 1, 2, és 3 sz. fővádoltat felelősségre vonják.

A vád kollektív vád volt, amelyet a Magyar Büntető Törvénykönyv nem ismer el. A fent említett törvénycikk kb. azt mondja ki, hogy „Aki a magyar államnak, vagy fegyveres erejének szándékosan hátrányt, az ellenségnek előnyt okoz, az hűtlenséget követ el és halállal büntetendő”. Természetesen ilyen súlyos vád alapján azonnal el kellett volna fogni bennünket, de hogy semmit se sejtünk, szabadlábban hagytak. A Vkf. különbírósa által hozott ítélet ellen nem volt fellebbezés és amint azt a Vkf. megerősítette, azonnal végrehajtották. A főtárgyalás 1943. december 8-án kezdődött és az eredeti terv az volt, hogy 12-én kivégeznek bennünket. A kivégzést csak azért kerültül el, mert ugyan zárt tárgyalás volt, de Faraghó altgy. a csendőrség felügyelője mint illetékes vette a fáradságot és jelen volt az éjjel-nappal gyorsított ütemben folyó főtárgyaláson. Természetesen Faraghó altgy. értesítette a csendőröket és a honvédeket is, akik között lázadás szerű események kezdtek mutatkozni, úgyhogy vitéz Szombathelyi és társai jobbnak látta a dolgot lelassítani. A tárgyaláson ellenem csak kollektív vád volt. Kértem a Tanursich család megidőzését, de itt mentő tanúkra nem, csak vádtanúkra volt szükségük. Kihallgatásom mindössze negyed órát tartott. A főtárgyaláson sokmindenről volt szó. Elsősorban mi csendőrök kértük, hogy minket ne a Vkf. bírósága vonjon felelősségre, hanem a rendes hadbírósa. Természetesen ezt eltasították. A főtárgyalásra a vezérkar főnökét sem lehetett megidézni, mert ő volt a legfőbb parancsnok. Ennek ellenére kérték a megidőzését, de azt is elutasították.

A főtárgyaláson az is kiderült, miszerint Babos ezredes azt állította, hogy a vezérkar főnöke nem is tudott arról, hogy január 6.-a körül mi történt Csarogon vagy Zsablyán. Feketehalmy-Czeidner altgy. kérésére megjelent Vasvári vk. alezredes, aki kijelentette, hogy ő mint segédtszót mutatta be Fóthy cső. alez. jelentését, miszerint Csarogon és Zsablyán kb. 1200 ember vesztette életét. Ehhez a számhoz Szombathelyi jegyzetként sajátkezűleg odaírta, hogy „nem sok”. Ennek ellenére Babos ezredes azt mondta, hogy Vkf. nem tudott az eseményekről.

Mindezek után kb. január közepén rendelte el Szombathelyi az újvidéki razziát ezekkel a szavakkal: „tisztogatást és megtorlást rendelék el”. A főtárgyalás most már lassított ütemben folyt tovább. Elérkezett karácsony és három napra hazaengedtek családunkhoz. Ahogy hazafelé utaztam a vonaton véletlenül összetalálkoztam Lengyel hb. alezreddessel, aki családunk régi ismerőse volt. Kérdezi tőlem ezekkel a szavakkal: „Pajtikám mi járatban vagy?” Mondtam neki, hogy megyek haza a szüleimhez. Elmeséltem neki, hogy a Margit Körúton épp most folyik ellenem az eljárás az újvidéki razzia miatt. Erre a fejéhez kapott és azt kérdezte: „Te is benne vagy ebben az ügyben? Mert az eredeti terv tudomásom szerint az volt, hogy 8-án megkezdődik a főtárgyalás és 12-én kivégeznek benneteket, de most már látom ezen a veszélyen túl vagytok.”

Természetesen mikor visszamentem Budapestre azonnal elmeséltem bajtársaimnak a hallottakat, akik mind mélyen fel voltak háborodva.

A tárgyalás csak húzódott és már január közepéhez értünk. Mivel még mindig szabadlábban voltunk, valaki azzal a hírrel jött, hogy aki akar közülünk az átmehet Németországba, mert a németek átvesznek rangunkkal együtt. Én azt mondtam, mivel nekem nincs semmi bűnöm, én nem megyek, mert engem a törvény szerint nem lehet elítélni. Másnap minket a főtárgyaláson letartóztattak, megvonták az egyenruha-viselés jogát és pár napra rá kihirdették az ítéletet. Azok között voltam, akik tíz év fegyházat kaptak, mert ugyan nem volt ellenem semmi vád, de a kollektív vád alapján ítélték el. Az ítélet soha nem emelkedett jogerőre, mert a Vkf. nem merte jogerőre emelni. Ezzel szemben a bíróság tagjai helyőrségről helyőrségre jártak és igyekeztek mindekit meggyőzni az ítélet helyességéről.

Még javában ültünk, mikor tudomást szereztünk arról, hogy a honvédeket, akiket utánunk hoztak a főtárgyalásunkra saját tanúvallomásuk alapján kivették a pertörlésből és a vádlottak

padjára ültettek. Kiszabadulásunk úgy történt, hogy mikor március 19-én bejöttek a németek és az SS alakulatok ki akartak hozni a börtönből. Ez Csatay vezérezredes honvédelmi miniszter tudomására jutott és elküldte hozzánk Oláh István államtitkárt azzal a kéréssel, hogy ha jönnek a németek ne menjünk ki velük, mert ő garantálja, hogy az ügyet elintézi és rangunkkal együtt tovább szolgálhatunk. Ezt meg is ígértük Oláh Istvánnak s valóban március 22-én szabadlábba helyeztek bennünket, majd később Horthy kormányzó az ügyre pertörlést rendelt el. Míg Szombathelyi volt a Vkf. addig nem szolgálhattunk; június 1-én kerültem ismét besorozásra Kolozsvárra.

Ez az én „háborús bűnös” történetem.

A Vkf. különbíróóságának tagjai a Délvidéken is működtek és hoztak többszáz halálos ítéletet a Vkf. nevében. Pontosan tudták, hogy Szombathelyi volt a felelős és ennek dacára ártatlanok vérének keresztül akarták tisztára mosni vétkeiket. Szombathelyit utólrta a végzete. Otthon tíz évre ítélték el, de amikor kiadták a jugoszlávoknak már nem tudott tovább hazudni és mert ő volt a felelős parancsnok – kivégezték.

Sajnos, mivel „háborús bűnösnek” lettem nyilvánítva életem nagy részét hazámtól távol száműzetésben kellett leélnem. Büszkén vallom magam csendőrnek és hazám iránti szeretetből szolgáltam. Újvidéken még véletlenül sem láttam egy hullát sem, nemhogy részt vettem volna a vérengzésekben. A kivégzések a razzia harmadik napján a Duna parton megtörténtek, de azt a honvédség rendezte és azon egyetlen csendőr sem volt jelen.

Lekiismeretem nyugodt, mert kötelességemet hazám iránt mindig a m. kir. csendőrség hagyományainak megfelelően „Híven, Becsülettel és Vitézül” teljesítettem.

Dr. Képíró Sándor

csendőr százados